

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Autor: **Izabela Janiec**

Promotor: **prof. dr hab. Janusz Pasterski**

Temat: **Między realnością a fantazmatem. O prozie fabularnej Jakuba Żulczyka**

Praca stanowi próbę opisu prozy fabularnej pisarza Jakuba Żulczyka w perspektywie wyłaniających się z niej realizmu i fantasmagorii. W podzielonej na cztery rozdziały rozprawie zanalizowane i opisane zostały kategorie, motywy i chwytły literackie charakterystyczne dla powieści pisarza. Istotnymi zagadnieniami, które zbadano, były również: opis męskich bohaterów wykreowanych przez autora w kontekście kategorii antybohatera, wizerunek męskości wyłaniający się z jego twórczości oraz gatunki powieściowe do jakich sięga i w jaki sposób współczesny pisarz je modyfikuje.

Rozprawa doktorska, poza wstępem i zakończeniem, składa się z następujących rozdziałów: 1. „Wszystko już było oprócz nas”. W kręgu wzorców gatunkowych i schematów fabularnych; 2. „Nikt nie wie, jak naprawdę się nazywam”. Figura antybohatera w prozie Jakuba Żulczyka jako emblemat współczesności; 3. Męskość jako rzeczywistość i fantazmat; 4. „Świat staje się jeszcze bardziej zamazany”. Realizm i fantasmagoria jako dominanty stylistyczne i narracyjne.

W rozdziale pierwszym zaprezentowane zostały rozważania dotyczące powieści jako gatunku literackiego oraz jej odmiany, którą stanowi powieść postmodernistyczna. Przeanalizowano dziewięć powieści Jakuba Żulczyka pod kątem ich genologii, by wskazać schematy powieściowe, po które sięga pisarz i pokazać jak je modyfikuje. Tworzy on różnorodne odmiany powieści z przewagą powieści kryminalnej. Każde z nich wzbogaca o charakterystyczne motywy i wątki. Tym co łączy je wszystkie jest motyw starcia dobra ze złem, który przyjmuje różnorakie formy. Świat wykreowanych przez pisarza bohaterów nie jest czarno-biały. Dobro przenika zło i na odwrót, a szara moralność postaci jest odzwierciedleniem ich złożonej psychiki i dzisiejszych niejednoznacznych czasów.

Rozdział drugi rozpoczyna się rozważaniami dotyczącymi figury antybohatera w literaturze. Istotne w tym miejscu są wnioski Anny Zagórskiej i jej klasyfikacja antybohaterów w polskiej prozie po 1989 roku, która w niniejszej pracy posłużyła jako podstawa porównania kreacji antybohaterów opisanych przez Jakuba Żulczyka. Przeanalizowano i nazwano charakterystyczne cechy postaci z powieści pisarza o rysach antybohaterskich. Pozwoliło to

wysunąć tezę, mówiącą o tym, że męscy bohaterowie prozy pisarza to postaci niejednoznaczne, o szarej moralności, często bierni i wyalienowani, z kompleksami, nieradzący sobie z własnymi emocjami i rolami jakie są im przypisane.

W kolejnym rozdziale pracy scharakteryzowana została kategoria męskości, jaka wyłania się z prozy pisarza. Teoretyczne opisy męskości umieszczone w pierwszym podrozdziale pozwoliły umiejscowić wizerunek mężczyzny i męskości, jaki kreśli w swojej twórczości Jakub Żulczyk, na tle owych socjologicznych i kulturowych rozważań. Pisarz tworzy bohaterów, którzy pomimo swojej dorosłości, są niedojrzali emocjonalnie, często zmagają się z różnymi uzależnieniami i kompleksami. Reprezentują męskość w kryzysie, która jest zdominowana, nieporadna i podporządkowana. W swoim przekonaniu dążą do hegemonii, jednak reprezentują tylko jej stereotypowe wyobrażenie. W rzeczywistości są ułomni, niepewni i nieradzący sobie z narzuconymi im rolami społecznymi, gdyż postrzegają oni swoją męskość przez pryzmat własnych wyobrażeń i fantasmagorii. Ma to wpływ na ich postawę ojca, partnera czy męża. Wizerunek tego pierwszego również został poddany analizie w jednym z podrozdziałów pracy. W prezentowanym rozdziale znalazła się również analiza męskiego ciała i cielesności ukazanych w powieściach pisarza, gdyż zagadnienie to łączy się z tematyką męskości. Żulczyk nie tworzy jednego dominującego wzorca męskiej cielesności bohaterów, ale omówione przykłady pokazują pewne analogie. Ukazane w rozprawie postaci z prozy autora można analizować pod kątem studiów nad męskosciami. Są to przede wszystkim męskości hegemoniczne, jednak ich niejednoznaczne historie i świat wewnętrzny odbiegają od całkowicie hegemonicznej teorii męskości. Stanowią odzwierciedlenie współczesnego relatywnego świata, a ich obraz własnej męskiej tożsamości postrzegają przez pryzmat wyobrażeń o niej, co zostało udowodnione w pracy.

Ostatni rozdział dysertacji został poświęcony dominantom stylistycznym, którymi posługuje się pisarz, czyli realizmowi i fantasmagorii. Udowodniono, że pisarz tworzący w konwencji realistycznej często wzbogaca swoje utwory o takie kategorie jak oniryzm, groteska, brutalizacja języka bohaterów przełamująca wszelkie tabu językowe, fantastyczne postaci i wydarzenia oraz ukazywanie przestrzeni wydarzeń, w której miasto staje się symbolicznym potworem pochłaniającym i niszczącym swoich mieszkańców. Kategorie te nadają utworom pisarza wrażenie poruszania się pomiędzy światem realnym a fantasmagorią, a tym samym tworzą swoisty charakter i kształt. Wplecione w fabułę nadają im dodatkowych sensów i dopełniają realną rzeczywistość ukazywaną w świetle antynomii i rozpadu.

Zbadana proza Jakuba Żulczyka objęła dziewięć jego powieści, które zostały przeanalizowane problemowo. To żywa i wciąż rozwijająca się proza, gdyż dotyczy nadal

tworzącego pisarza. Omówione w rozprawie doktorskiej zagadnienia stanowią potwierdzenie, że twórczość powieściowa autora stanowi przykład literatury z pogranicza realności i fantazmatu.

Całość pracy dopełnia bibliografia podzielona na podmiotową, przedmiotową oraz źródła internetowe.

Słowa kluczowe: Jakub Żulczyk, współczesna powieść polska, literatura po 1989 roku, antybohater, obraz męskości, fantazmat.